
Idegen nyelv

VÁMOS ÁGNES

Az idegen nyelvi fejlesztési munkálatok eddigi eredménye, problémái

Az idegen nyelvi fejlesztés, a koncepciónak megfelelően az idegen nyelvi azonosságokból fakadó együttműködés valamint a szükségszerű nyelvenkénti bontás mentén indult meg. Ennek eredményeként megalakult a központi idegen nyelvi munkacsoport, amely a nyelvi referensekből ill. a szakmacsoportok által delegált idegen nyelvi konzulensekből állt. A nyelvenkénti specialitásokat az almunkacsoportok képviselték, amelyek élén a nyelvi referens áll, s tagjai a világbanki pályázati iskolák azon tanárai akik a szívesen bekapcsolódnak a konkrét nyelvi fejlesztés közvetlen munkáiba, ill. olyan egyetemi, főiskolai ill. külső szakemberek, akik az adott nyelv pedagógiai, nyelvészeti, civilizáció-, kommunikáció-, tanterv- tankönyvelméletei, nemzetközi összehasonlító, kutatási ill. továbbképzési stb. területeinek szakemberei.

A fejlesztendő öt nyelv a saját hagyományai, jelenlegi iskolai gyakorlata és szakmai igényeit vette figyelembe, másrészt – mint a világbanki projekt szerves része – kapcsolódik egymáshoz valamint a többi közismereti tantárgyhoz és tekintetbe kell vennie kell a szakmacsoport-érdekeket is. Ennek is következménye, hogy a feladatok a maguk vágta csatornában természetes folyamként követték egymást:

Az eredeti határidőknek megfelelő, nyelvekre lebontott hálótér (ütem-, feladat- és tevékenységterv) szerint végeztük a tantárgyfejlesztést: pl. a koncepció és az óraterv egyeztetését, több szakmacsoporttal előrehaladott állapotba került az általános nyelvi-szaknyelvi munka, elkészültek a szakmai előanyagok, a tananyag, tantervi és taneszközüvázlatok, megkezdődött egyeztetésük, elemzésük, a belső és külső lektorálás, előkészítő megbeszélések folytak a továbbképzések ill. majdani nyomkövetés ügyében. Több különböző, külső ad hoc megrendelésekre elemző, összehasonlító tanulmányt, vázlatot, beszámolót, jelentést készítettünk, tájékoztatást adtunk.

Az iskolai tapasztalatok beépítése érdekében előzetesen valamennyi világbanki iskolától helyzetfeltáró tanulmányt kértünk, s a tapasztalatokat összegeztük. Az iskolai látogatásokon közvetlen tapasztalatcserére nyílt lehetőség. Az elkészült anyagokat valamennyi iskolával írásban ill. ankétokon véleményeztettünk. Egyes pedagógusokat konkrét szakmai részfeladatokra kértünk fel.

A munkát azonban több olyan probléma kísérte, amely nem annyira az idegen nyelvi munkálatokhoz kapcsolódott szervesen, hanem inkább az általános, szakmai és technikai tisztázatlansághoz.

A hiányzó, az elmaradt és a téves döntések sorozata (pl. kétnyelvű képzésre, a közismeret és szakmai blokk arányaira, az óratervekre, a NAT-ra és az érettségire vonatkozóak), az egyes kompetencia-szintek keveredése és rendezetlensége (pl. hol, ki és milyen döntést hozhat ill. köteles hozni, kinek mi a hatásköre), a koordináció zavara (pl. a projektiroda, a programtanács ill. a szakmacsoportok szervezett együttműködése, a tájékoztatási kötelezettség, a továbbképzési, a szakmai konzultatív

rendszer terén), az ellenérdekek láncolata (pl. az általános képzés kontra szakképzés kérdése, a megbízók ill. a megbízottak inszinuálása), a pénzügyi ellehetetlenülés (pl. a pénzügy felosztás diszfunkciótlanága, a finanszírozási rendszer/telenség, sőt megvonás) perspektívája a munkát kezdettől kísérte és kísértette.

Mindezek dacára mind a szorosan értelmezett szerződés, mind a szakmai igényesség és következetesség szerinti munkák tovább folytak, – nem utolsó sorban a projekt iránt érzett felelősség miatt – még akkor is, amikor ennek már sem anyagi, sem megrendelői fedezete nem volt. Ennek illusztrálására bemutatjuk a francia taneszköztervet, valamint az összes idegen nyelvre vonatkozó terméktervet.

Tantárgyfejlesztési koncepció

Helyzetkép

A 80-as évtizedben – az idegennyelv oktatásban – végbement központi fejlesztések a szakképzést csak felületesen érintették. A helyi, iskolai kísérletek, innovációk eredményei pedig nem, vagy csak szűk körben váltak ismertté: értékeik dacára elszigeteltek maradtak, széles körű hatást nem gyakoroltak.

Ma már – talán – senki sem vonja kétségbe az általános és a szakképzésben elengedhetetlen, az iskoláztatás egész vertikumára hatást gyakorló és a társadalom rövid- és hosszútávú érdekeivel összecsengő nyelvpolitikai irányváltás szükségességét. Nem lehet hiteles és eredményes rendszerváltáson nyugvó fellendülést elképzelni, ha az idegen nyelvek ismerete továbbra is csak az általános képzésben részesülők privilégiumának tételeződik (1).

A szakképző intézményekben 1978-ban szabályozták a tanulandó nyelvek számát és körét. A változás irányai a tömegeket érintő oktatásban ezt követően romló (pl. a heti óraszám csökkenése), esetleg kisebb körben szintentartó (pl. technikusképzés nyelvoktatási gyakorlata), szűk körben javuló (pl. kétnyelvű szakképzés, nyelvi innovációk, korszerű idegen nyelvi softwerek) volt.

Az utóbbi néhány évben megindult "földmozgások" mind az iskoláztatás terén, – pl. az orosz nyelv kötelezőségének megszűnése, az átképzések kezdete, a taneszközpiac nyomainak megjelenése, a gimnáziumi szerkezetváltás, a szakképzés funkciójának újraértelmezési igénye –, mind az iskolán kívüli, a gazdasági életben zajló folyamatok együttesen a tanítás-tanulás egészét érintő diffúz mozgásokba torkolltak.

Az idegen nyelvi fejlesztés mai lehetséges útja ezért a továbbhordozott funkciózavarok kiküszöbölése mellett csak az eddigi eredmények felkarolása ill. az ezt generáló szakmaiság együttese lehet.

A tantárgyi jelleg meghatározása

Az idegen nyelv kifejezés alatt – általánosságban – azt a nyelvet értjük, amely más országokban az általános érintkezés eszköze s amely nyelvek sem a nyelvtanuló szűkebb, sem tágabb környezetében nem használatosak.(2) Ilyen értelemben a tantárgyi jelleg nem szakmafüggő.

Ugyanakkor az idegen nyelvek tág köréből az egyes szakmák speciális igényeik szerint választhatnak, továbbá eltérés lehet a nyelv(ek) tantárgyrendszerbeni aránya tekintetében.

Úgy fogalmazhatunk tehát, hogy az idegen nyelvek tantárgyat valamennyi szakmacsoportban egységesen szükségesnek tartjuk, a tanítandó konkrét nyelv(ek) szerepe – esetenként – szakmaspecifikus lehet.

Az idegen nyelv tantárgyban elméletileg megfogalmazzuk a tanuló szabad nyelv-választási jogát, miközben egyes szakmák sajátos nyelvigényét elismerjük. Ez utóbbi miatt, a szakma szempontjából közelítve a kötelező nyelvtől (pl. a számítástechni-

ka/informatika szakmacsoportban az angol), az ajánlottan át (pl. építészet szakmacsoportban az angol és a német) a szabad választásig terjedhet a skála.

E téren azonban ma még a feltételek korlátozó hatása is érvényesül, ezért igen fontos a növendékeknek tanulásra ajánlott nyelvek terén az elvi és a gyakorlati szempontok elkülönítése.

Az idegen nyelvek tantárgy jelenlegi fejlesztése során nem filológiai, hanem kommunikációs funkcióját helyezzük előtérbe. Bizonyos szintű idegennyelv-tudás nélkül, bizonyos szakmák gyakorlását nem lehet elképzelni. Úgy is fogalmazhatjuk, hogy a nyelvtudás több esetben a szakképzettség szerves része és feltétele. Ilyen értelemben az idegen nyelvi képzés a szakképzésnek is része, de szerepe mindenféleképpen – e két blokk között – átívelő.

Az idegennyelv-oktatás feladatára sajátos megoldást kínál a két nyelvű tanítás. A két tannyelvűség azonban a célok, követelmények, taneszközök, módszerek speciális megközelítését igényli.

Mindazonáltal e képzési formában – megfelelő keretek között – szinkronba hozható a nyelvi és tantárgy képzés. Ha az idegen nyelv nemcsak, mint tantárgy szerepel hanem, mint az ismeretek megszerzésének, a tudományterületekre történő behatolásnak, azaz a tanári-tanulói interakciónak elemi közege akkor, az idegen nyelv szerepét és hatását tekintve minőségében módosul. Az idegen nyelvi fejlesztést ebbe az irányba el kell ágaztatni (3).

Idegen nyelvi tantárgyfejlesztést nem minden szakmacsoportra egységesen, de összességében az angol, a francia, a német, az olasz és az orosz nyelvekre tervezzük.

A tananyagkiválasztás, -elrendezés és a követelmények kidolgozási szempontjai

A "mit" és "hogyan" tanítsunk kérdések megválaszolására tett kísérletek korok, elméletek, divatok stb. szerint csoportosíthatók és elemezhetők.(4) A "80-as évek végére a kommunikatív nyelvpedagógiai irányzatok térhódítása jellemző, amely viszonylagos szabadság mellett érvényesülő eklekticizmust enged meg (5).

A szoros értelemben vett nyelvtanulásban folyamatosan ugyanazon képességek/készségek fejlesztéséről van szó (6), a kommunikatív kompetencia szükségességének általános igényét, a célok (és követelmények) hierarchiájával tervező, tevékenységekre építő tanítási-tanulási folyamatot szem előtt tartva (7). A követelmények kialakításában az igények és a teljesíthetőség összhangját kell megtalálni.

A munkálatok során az I-II. és III-IV. tanévi tömbökre, valamint a kezdő és haladó nyelvtanulókra kell különös tekintettel lenni, ez utóbbi vonatkozásában leginkább követelménybeli ill. módszertani fogódzót nyújtva. Nyelvek szerinti eltérések színesítik e feladatot, hiszen valószínű, hogy egyelőre nem kell "csoportalkotó" haladó szintű nyelvtudással beiskolázottakra számítani a francia és az olasz nyelv esetében, viszont új elem lehet a kezdő orosz nyelv.

Az I-II. évfolyamra, – többek között – mint a teljes iskoláztatás 9-10. évére kell készülni, ezért az egyes szakmacsoportokra megfogalmazottak között lényeges, meghatározó eltérést nem tervezünk. Mindazonáltal e tanévek a középfokú képzés kezdeti éveit is, ezért a tanulók szakmai irányválasztását tisztelve, a későbbi szoros szakmai képzés alap nyelvigényeit figyelembe veendő, a tananyagban a szakma nyelvi elemeinek finom megjelenítését tervezzük.

Az általános és szaknyelvi képzés feladatainak szinkronjához az esetenkénti konkrét vizsgálat, a szakmacsoportokkal kialakított konszenzus juttathat el.

A III-IV. évfolyam nemcsak az érettségi vizsgával lezárható utolsó szakasz, hanem az V. (VI.) évi szakképzés bázisa is. Ezért járható útnak csak a további "építkezés"

igényéből is visszatekintő fejlesztés látszik.

Mindezekkel együtt is, az idegen nyelv I-IV. évi tantárgyfejlesztési feladata leginkább önálló, hiszen egyrészt az ún. bemenő nyelvtudásra – szervezetten – sem az iskola, sem a tanuló nem építhet stabilan és reálisan, másrészt a szakképzés tárgyban fejlesztését, csak mint középiskolai fejlesztést tételezhetjük.

Ezt az álláspontot indokolja a most még zajló oktatáspolitikai vita, a tisztázatlan nyelvpolitika, a Nemzeti Alaptanterv és az Oktatási Törvény tervezetjellege, az intézmények személyi és tárgyi feltételeinek gyakori elégtelensége, az iskolarendszer teljes vertikumának belső átrendeződése, a szerkezetváltás, a vizsgarendszer elmozdulása és még sok más.

A tananyagleképezés terve

A fentiekből következik, hogy szakmacsoportonként meg kell határozni azon idegen nyelvek körét, amelyekre igényt tartanak. A szakképzésben eltérő a különböző nyelvek helyzete, feltételeik, a tanárok képzettsége a taneszközök piaci kínálata stb.

Olyan taneszközrendszer kialakítására törekszünk, amelyben a tanítási anyag fő vezérfonala mellett az egyes nyelvi készségek, képességek, szakmacsoportok szerint súlyozható modulok alkotnak homogén rendszert. A nyelvenkénti taneszközkínálat a tanítás és a tanulás feladatát együtt és külön-külön is vegye figyelembe. A taneszközök alapkínálatán kívül csak a tanárnak ill. csak a tanulónak szóló ajánlatokat is meg kell fogalmazni.

Az idegen nyelvek tanítási és tanulási eredményességének sok összetevője közül hangsúlyozzuk, hogy a tanár tanítási tapasztalatához, nyelvi, tantárgypedagógiai felkészültségéhez, személyiségéhez, a tanuló esetében pedig életkorához, érdeklődéséhez, motivációjához, egyéni nyelvi előzményeihez és távolabbi terveihez illeszkedő eszközök szükségesek.

- tankönyv(csomag) (tanári és tanulói segédletekkel, munkafüzetekkel, audio anyaggal)
- gyakorlócsomag (az egyes képességek, készségek, szakirányok szerint differenciált kiegészítő anyagok, sőt játékok.)
- audio-, video-, számítástechnika (az alapkövetelményekhez ill. fakultatív felhasználásra)
- taneszköz- és könyvtárfejlesztés (a civilizációhoz, az országismerethez, az idegen nyelvű szakmai ismertekhez)

Az idegen nyelvi tantárgyfejlesztéshez elengedhetetlen ill. ajánlott hardver-fejlesztéshez útmutató készüljön.

A taneszközök elkészítésének, kivitelezésének terve

A nyelvenkénti helyzetismeret és a fejlesztési terv alapján kell a tanítás eszközeit biztosítani. Külföldi kiadványok adaptációjával épp úgy tervezünk, mint a hazai szellemi kapacitás és felkészültség igénybevételével. E fejlesztőmunka során a programban résztvevő iskolák tanáira és külső szakemberekre is számítunk. A megrendelést közzétett pályázatokra tervezzük kiadni.

A munka nyelvenként külön, de összehangoltan folyjon. El kell különíteni a szakmai és szervezési, az alkotói, konzultatív, lektori és felhasználói stb. szerepeket, tisztázni kell a hazai és külföldi anyagokat illető jogdíj, valamint a gyártás feladatait. A taneszközök terén a tervezéstől a felhasználás alatti beválásvizsgálatig, majd az ezt követő értékelésig, továbblépésig kiemelt szerepet kell szánni a tanári továbbképzésnek, felkészítésnek.

A tantárgy tanulás- idő- és vizsgaterve

Az alaptantervben kötelezően tanulandó nyelvek száma – szakmánkénti eltéréssel – egy ill. kettő. E döntést nemcsak a feltételezhető majdani felhasználói igényhez, hanem a múltban elért eredményekhez, továbbá a realitásokhoz is igazítani kell. E téren elsőbbséget a tanulói (társadalmi) érdek kell kapjon, amely a feltételek javíthatóságának mindenkor alapja.

Két nyelv tanulása esetén – bizonyos elvek (8) melletti –, differenciált felhasználást biztosító óraszám-tömböt javasolunk. Az így kialakuló heti 9-10 óra kerete egyaránt lehetővé teszi, hogy a tanuló az általános iskolában tanult – pl. eddig pihenő – nyelvet felfrissítse, aktivizálja, ill. új nyelvet pl. intenzíven kezdjen. Ebben az életkorban és a későbbi tanulmányi lehetőségek függvényében (pl. V. VI. szakmai év, ill. felsőfokú tanulmányok) a második nyelv folytatását feltételező alapozó jellegű.

A tanítás időtartama kialakításakor a tanulók maximális napi és heti terhelhetőségét és a tantárgyi hatékonysághoz szükséges minimális rendszeresség szükségességét kell nézni. Az óraszám-alkuban a kezdő (belépő) tanév, valamint a szakmai képzés specialitásait hangsúlyozzuk.

A kezdő tanév ugyanis nemcsak a nyelvtanulás megkezdéséhez adhat lökést, de ennek a tanévnek kell vállalnia sok esetben a – minden más tantárgyat meghaladó mértékű és mélységű – előképzettségbeli különbségek tantárgypedagógiai feladatát.

Egyetlen más tantárgyban sem fordulhat elő, hogy olyan tanulók ülnek egy csoportban, akik azt soha sem, vagy több-kevesebb tanévig és más-más tanterv és tananyag alapján tanulták.

E tantárgyhoz tartozó feladatok gyakorta nem szüntethetők meg pusztán szervezés útján (kezdő-haladó bontással), mert a csoport még így is túlságosan heterogén lehet (félhaladó, álhaladó, újrakezdő stb.), vagy a tanárok száma kevés.

Az iskolák döntése szerint felhasználható fakultatív órakeretben az idegen nyelveknek is helyet kell adni. A szabad választás szabad tanulást is jelentsen. Nem ajánlunk külön tematikát, tantervet: a fakultatív nyelvórát a tanár és a tanuló szabadon töltse meg tartalommal (9).

Az idegennyelv-tudással összefüggésben mindig felvetődik a minősítés kérdése, noha tudjuk, hogy a nyelvtudásmérés problematikája a mérő eszközök problematikája is (10).

Ahhoz, hogy az idegen nyelv tantárgy adott tantárgyrendszerbeli helye helyesen tükrözze az iránta megnyilvánuló társadalmi, gazdasági igényt, nyelvpolitikai döntést kell hozni: a mindenkor kimenetszabályozásban kell megfelelő súllyal megjeleníteni a tantárgyat ill. megszabni a végzős növendékektől elvárható tudásszintet (11). Konceptciónk a kötelező idegen nyelvi érettségi vizsga mellett voksol.

MINTAPÉLDA

Tanyagterv: francia nyelv az I. és II. osztály számára

Készítette: Sz. Tóth Gyula

I. A francia nyelvi tantárgy tanításának elvei

1. A francia nyelvű civilizációs rendszer tartalmaz az egész emberiségre hatással bíró értékeket, így alkalmas összemberi értékek közvetítésére, illetve befogadására.

2. A francia nyelvű civilizáció létrejött, megteremtett – a frankofon emberek, társadalmak által megélt – értékei gazdagítják a magyar tanulót.

II. Célkitűzések

1. A szakképzésben folytatandó francia nyelvtanítás általános céljai:
 - 1.1. A francia nyelvi jelrendszer megismertetése és használatának elsajátíttatása:

a francia nyelvi kultúrkör megismerése és értékeinek felhasználása az egyén mindennapi életében, szélesebb önművelő munkájában, valamint a francia nyelvi kultúrkör értékeinek közvetítése, illetve – távlatokban – a magyar társadalom számára szükséges értékek lehetséges és célszerű adaptálásának az előkészítése
 - 1.2. a francia nyelvi jelrendszer és a frankofon civilizációs ismeretrendszer és gyakorlat ismerete és alkalmazása révén a tanuló majdan vehessen részt a nemzetközi életben (politikai, gazdasági, kulturális, tudományos, szociális téren)
 - 1.2.1. elsősorban francia-magyar vonatkozásban
 - 1.2.2. majd a frankofon viszonyokban, mert e viszonyok révén a nemzetköziség kitárul: Európán kívül más földrészekre is kiterjed (Afrika, Észak-Amerika, Antillák)
 - 1.2.3. és általában a nemzetközi kommunikációs kapcsolatokban
 - 1.3. Az általános francia nyelvi-kommunikációs kultúra fejlesztése mellett, a különböző szakmai területek szükséges és hasznos nyelvi anyagának és világának megismerése
 - 1.4. az anyanyelvi tudás erősítése (grammatika, nyelvhelyesség)
 - 1.5. újabb idegen nyelvek tanulmányozásának megalapozása
 2. A francia nyelv tanítása során kialakítani és fejleszteni kívánjuk:
 - 2.1. a tevékenység-specifikus képességeket, így
 - 2.1.1 a nyelvi-kommunikációs képességeket
 - 2.1.1.1 a francia nyelvű beszédértést és beszédet
 - 2.1.1.2. az olvasást
 - 2.1.1.3. az írást, a helyesírást
 - 2.1.1.4. a grammatikai ismeretek tudását, illetve alkalmazását
 - 2.1.1.5. a mindkét nyelvre szóban és írásban történő fordítást
 - 2.1.1.6. a szövegfeldolgozást, a generatív szövegalkotást
 - 2.1.2. a nem nyelvi kommunikációs képességeket
 - 2.2. a nem tevékenység-specifikus képességeket, így
 - 2.2.1. az észlelést
 - 2.2.2. a képzeletet
 - 2.2.3. a figyelmet
 - 2.2.4. az emlékezetet, a felidézést
 - 2.2.5. a gondolkodást
 - 2.3. az egyén motivációs bázisát, így
 - 2.3.1. a jókedvet, a mozgást, a játékot
 - 2.3.2. a nyelvhasználati funkciók megismerését és gyakorlását
 - 2.3.3. a dramatikus játékokon, a szerepjátékon, a rajzoláson, az éneklésen, a hangszeres játékokon keresztül: az önkifejezést, az önmegvalósítást
 - 2.3.4. az önművelést, önképzést
 - 2.3.5. a francia nyelvű kultúrkört szimbolizáló tárgyak gyűjtését
 - 2.3.6. a francia mint idegen nyelvi tudás megbecsülését, a nyelvtanuláshoz szükséges akaraterőt
 - 2.3.7. a nemzetközi kommunikáció szükségességét, szerepének fontosságát
 - 2.3.8. a szaknyelvek elsajátítása révén megnyíló pályaorientációk megismerését
 - 2.3.9. a pozitív attitűdöt és kritikai viszonyulást
 - a) a francia nyelvi kultúrkör értékeivel, illetve azok hazai közvetítésével szemben
 - b) az anyanyelvi kultúrkör értékeivel, illetve azok francia nyelvi közvetítésével szemben
 - c) a hazai és nemzetközi szakmaterületek világával szemben
 - 2.4. az egyén "ÉN"-bázisát, így
 - 2.4.1. nyelvhasználati pozíciók, szerepek gyakorlásával a francia nyelvi befogadói szerepet
 - 2.4.2. az anyanyelvi és a francia nyelvi kultúrköri viszonyokkal szembeni befogadói és alkotói szerepet
 - ezáltal erősíthetjük az énazonosságtudatot, a nemzettudatot
 - a francia nyelvi kultúrkör ismereteinek bővítésével formáljuk a tanuló énképét, énídeálját.
- Azt szeretnénk tehát, hogy a fiatal szakemberek majdan – európai műveltségű ranggal és tartással – úgy vegyenek részt a francia nyelvű kommunikációban, hogy magyarok, és úgy legyenek magyarok, hogy eligazodjanak a francia nyelvben, francia nyelvű kultúrában, s ezáltal a nemzetközi szakmai kommunikációban.

III. Tananyag

A fenti célok megvalósítására a tananyagban a tevékenységek és az ismeretek viszonylag bő tárházát gyűjtjük össze.

A tananyag kialakításánál figyelembe vesszük:

1. a tanulók anyanyelvi ismereteit és képességeit
2. a szakképzési program közismereti tantárgyi rendszerében megjelenő, integrálható tevékenységeket és ismereteket, különös tekintettel az anyanyelvre
3. a haladó (a franciatanulást megkezdett) tanulóknál az elért francia nyelvi tudásszintet,
4. a számításba jöhető és adaptálható francia nyelvi – hazai és francia – programokat
5. a szakmaterületek rendszerét, nyelvi anyagát

A/ TEVÉKENYSÉGEK

1. BESZÉD ÉS KOMMUNIKÁCIÓS KULTÚRA FEJLESZTÉSE

1.1. Francia nyelvi tevékenységek (beszédértés-beszéd) és

kommunikációs magatartás tanítása, illetve gyakoroltatása

1.1.1. Beszédtevékenységek, beszédszándékok tanulása illetve gyakorlása

1.1.2. Szöveg hallás-értés és szövegalkotás tanulása és gyakorlása

1.1.3. Fordítás (tolmácsolás) magyarra, illetve franciára

1.1.4. Francia nyelvű beszéd gyakorlása nyelvi műveletek végzésével

1.1.5. Helyes ejtés

1.1.6. Nyelvi-kommunikációs-didaktikus játékok végzése

2. OLVASÁS

2.1. Az olvasás tanítása, illetve gyakoroltatása a munkafüzetek,

tankönyvek gyakorlatain és eredeti szövegek (documents authentiques) felhasználásával

2.1.1. Az olvasás tempójának és pontosságának fokozása

2.1.2. Az olvasástechnikai hibák javítása

2.1.3. Az olvasás gyakorlása – tanult és ismeretlen – szövegeken némán és hangosan

1.4. A szótárhasználat gyakorlása

3. ÍRÁS-HELYESÍRÁS

3.1. Az írástechnika gyakorlása

3.2. A helyesírás megalapozása gyakorlatok végzésével

3.3. A helyesírási hibák javításának tanítása, illetve gyakorlása

3.4. Az írásbeli szövegfeldolgozás előkészítése: tanítása, illetve gyakorlása

3.5. Az írásbeli szövegalkotás előkészítése: tanítása, illetve gyakorlása

3.6. Fordítás magyarra, illetve franciára

4. NYELVTANTANÍTÁS

4.1. Hangtani és nyelvtani ismeretek tanítása

4.2. Helyesírási és nyelvtani gyakorlatok végzése szóban és írásban

4.3. Mondatelemzés szóban és írásban

4.4. Nyelvtörténeti ismeretek tanítása magyarul, illetve franciául

5. BEVEZETÉS AZ IRODALOMTANÍTÁSBA

5.1. Versek, szövegrészletek, szövegek olvasása franciául és magyarul

5.2. Versek, szövegrészletek, szövegek reprodukálása franciául

5.3. Francia versek, szövegrészletek, szövegek elemzése írásban, szóban – franciául illetve magyarul

5.4. Francia vers magyar, illetve magyar vers francia fordításának olvasása, fordítása, összehasonlítása megadott szempontok szerint

5.5. Szépirodalmi szövegek, szövegrészletek fordítása magyarra; műfordítási gyakorlat végzése

5.6. Irodalomelméleti, verstani, irodalomtörténeti ismeretek tanítása magyarul, illetve franciául.

6. BEVEZETÉS A SZAKNYELV TANÍTÁSÁBA

6.1. Szakmaterületek megismerése

6.2. Szakszótárak használata

6.3. Szavak, mondatok, szövegrészletek olvasása franciául

6.4. Szavak, mondatok, szövegrészletek elemzése és fordítása

6.4.1. adatkeresés

6.4.2. adatok csoportosítása és rendszerezése

6.4.3. összehasonlítás (magyar, illetve francia)

7. ISMERETTERJESZTÉS A FRANCIA NYELVŰ (FRANKOFON) CIVILIZÁCIÓRÓL

7.1. Egyszerű kijelentések, rövid, néhány mondatból felépülő szöveg alkotásának gyakorlása a tanult anyag alapján képek, térképek, reprodukciók, tárgyak segítségével magyarul, illetve fogalmak megnevezése, rövid mondatok, illetve szövegek alkotása franciául – szóban és írásban

7.2. Franciaországról, a frankofon országokkal, a francia nyelvvel kapcsolatos információk gyűjtése, rendszerezése.

8. ÖNMŰVELÉS-ÖNKÉPZÉS

8.1. Ismeretterjesztő beszámolók magyarul, illetve franciául a tanulóknak mint közösségnek

8.2. Előadások (dramatikus és bábjáték, ének, hangszeros játék, vers és prózamondás) megtartása a tanulócsoporton, illetve iskolán belül

8.3. A Magyarországon hozzáférhető francia nyelvtanulási programok, taneszközök megismerése

8.4. A magyarországi francia nyelvtanulás intézményes formáinak megismerése

8.5. Az iskolákban és iskolán kívül meghirdetett francia jellegű versenyeken, pályázatokon való rendszeres részvétel

8.6. A francia nyelv nemzetközi kommunikációjának megismerése: intézmények, fórumok, pályázatok, tanulmányutak, diáktalálkozók és cserekapcsolatok

8.7. Bevezetés a kutatósmetodikában: alapismeretek tanítása magyarul

8.8. A francia nyelvű és a magyar civilizációs kapcsolatok megismerése intézmények, személyek, művek, programok szintjén

B/ ISMERETEK RENDSZERE

1. TÉMAKÖRÖK, TÉMÁK, SZÖVEGMŰFAJOK

1.1. Érintett témák (témakör)

1.2. Kifejtett (feldolgozott) témák

1.3. Szövegműfajok

1.3.1. mondókák

1.3.2. dalok

1.3.3. versek

1.3.4. szépirodalom szövegek

1.3.5. didaktikus szövegek

1.3.6. ismeretterjesztő szövegek

1.3.7. publicisztikai szövegek

1.3.8. irodalom-, művészettörténeti-kritikai szövegek

1.3.9. egyházi szövegek

1.3.10. szakszövegek

1.3.11. humoros történetek a fiatalok életéből

1.3.12. viccek, szójátékok, nyelvtörök

1.3.13. híres mondások, idézetek, közmondások

1.3.14. levél, hirdetés, kérdőív, reklám

2. FONETIKA

2.1. A beszédhangok és az íráskép

2.2. A hangsúly

2.3. A hanglejtés

2.4. A beszédszervek

3. HELYESÍRÁS

3.1. Általános szabályok

3.2. A hang-betű kapcsolatából, a hangok átírásából eredő szabályok

3.3. Az alaktan szintjén jelentkező szabályok

3.4. Az ékezetek és az írásjelek használata

4. NYELVTAN

4.1. A mondat

4.2. A névszói csoport

4.3. A névmások

4.4. A névszói csoport funkció a mondatban

4.5. Az igei csoport

4.6. Az igei csoport funkciója az egyszerű mondatban

4.7. Az igeidők használata és egyeztetése

4.8. Az igemódok használata

4.9. A határozói csoport

4.10. Az összetett mondatok

4.11. A mondatban – mondat szerkesztési eljárások

4.12. Nyelvtörténeti ismeretek

5. CIVILIZÁCIÓ

5.1. A francia nyelvterület, a frankofon országok

5.2. Franciaország arculatának főbb jellegzetességei

- 5.2.1. A múlt tanúságaiból
- 5.2.2. A kultúra néhány területe
- 5.2.3. A gazdasági élet (mezőgazdaság-ipar-kereskedelem-tudomány-technika) főbb területei
- 5.2.4. A társadalom néhány szociális vonatkozása

IV. Megjegyzés

1. A tananyagban a két tanév során végigvonuló fő nyelvi-kommunikációs tevékenységeket és ismeretfajtákat írtuk le. A résztvékenységeket és konkrét ismereteket (témákat, szövegeket, nyelvtani és szóanyagot) az egyes tanévre szóló tantervben részletezzük.

2. A tananyagban viszonylag sok tevékenység és ismeret szerepel. Ez egyrészt abból következik, hogy – pl. a nem kezdő nyelvtanulók esetében – egy már megkezdett tanítási-tanulási folyamatról van szó, így a megkezdett tevékenységeket és ismereteket folyamatos, el nem hagyható gyakorlásra szánjuk. Az egyes tanévek során bővülő résztvékenységek és ismeretek alkotják a tananyag új, megtanítandó részét. Másrészt bekerültek a tananyagba a szakképzési program tantárgyi rendszerén belüli integrálható elemek.

3. A tananyagban leírt tevékenységeket témakörök érintésével, témák és szövegek feldolgozásán keresztül tanítjuk és gyakoroltatjuk. Viszonylag sok témakör kerül be az egyes tanévek tananyagába. Ezeket francia nyelven szó- és mondatszintjén közvetítjük. A témákat elsősorban dialógusok, dalszövegek, mondák versek, didaktikus szépirodalmi, publicisztikai, vallási és szakszövegek felhasználásával tanítjuk.

4. Az adatszerűség kedvéért, a teljes anyag érzékeltetésére megadjuk a tananyagba tervezett tevékenységek és ismeretek számát. Ezek átlagosan egy-egy tanévre értendők. Tevékenységek száma: 120-140; témakörök, témák száma: 30-35; szövegek (közmondásokkal, nyelvtörökkel) száma: 90-100; ismeretek (fonetika, helyesírás, nyelvtan, civilizáció) száma: 60-70; fogalmak (a civilizációs ismeretkörön belül) száma: 200-250;

5. Egy tanév folyamán kb. 800-850 szót közvetítünk. Ebből kb. 500-550 aktívan kerül elő a beszédtevékenységekben, a többi ritkábban, leginkább a ráismerés szintjén és a beszédben szószinten fordul elő.

6. A strukturált és részletesen taxonomizált tanterv (célkitűzések, tananyag, követelmények, a tevékenységekhez és témakörökhöz kapcsolt taneszközök) lehetővé teszi, hogy a tanár – az adott iskola jellegéhez, a tanítási körülményekhez illesztve – a helyi feltételekre "áttervezve" használja az anyagot.

V. Taneszközök (egy-egy tanévre)

1. Nem nyomtatott eszközök

1.1. Hangkazetta a beszédfejlesztéshez

a) helyesejtési gyakorlatokkal

b) nyelvtani műveletekkel

c) beszédszándékokkal, témákkal (dialógusok, szövegek) a mindennapi beszédtevékenységek gyakorlására

1.2. Video-kazetta a beszédfejlesztéshez

2. Nyomtatott eszközök

2.1. Munkáltató tankönyv beszédtemákkal, nyelvi gyakorlatokkal a beszédfejlesztéshez, az olvasást, az írás-helyesírás gyakorlásához

2.2. Nyelvtani munkafüzet a nyelvtani műveletek gyakorlásához

2.3. Szöveggyűjtemény a szövegolvasás, -feldolgozás és -fordítás gyakorlásához

2.4. Eredeti anyagok (documents authentiques) gyűjteménye

2.5. Feladatgyűjtemény a tanár számára a tananyagban leírt tevékenységek gyakorlásához, ill. ismeretek közvetítéséhez; olyan a tanulói taneszközökben nem szereplő feladatokról van szó, amely a különböző haladási szintekhez igazított differenciált munkát segíti

2.6. Szóképkártyák az olvasás tanításához

2.7. Számítógépes program

2.8. Tárgyképek a beszédfejlesztéshez

2.9. Pedagógiai útmutató

2.10. Követelményrendszer

Termékterv az 1992. évre

Termék megnevez.	Angol	Francia	Német	Olasz	Orosz
Tantervi dok.	4 ív/13 sz	4 ív/8 sz	4 ív/13 sz	4 ív/4 sz	4 ív/9 sz
Tanári útmutató	2 ív	4 ív	2 ív	2 ív	3 ív
Munkatankönyv		20 ív	15 ív	15 ív	

Termék megnev.	Angol	Francia	Német	Olasz	Orosz
Feladatgyűjt.		10 ív			
Audiokazetta		2/90	2/90 min.	2/90 min.	
Szakmai füzetek	5 ív/13 sz	15 ív/8 sz	5 ív/13 sz	5 ív/4 sz	5 ív/9 sz
Számítógépes prg.	3	3	3	3	3
Országism. füz.			3 ív	3 ív	
Ny-i pihenő füzet					3 ív

m : min. (perc); sz : szakmacsoport

Ezen kívül: Szemléltető képsorok, táblák, tanári tanítási egységcsomagok, szerepjáték- kártyák 100 db, manipulációs anyagok stb. Illusztrációs fotó, rajz, szóképkártya 100 db.

Az oroszra az IHLS fejlesztésű Zdrasztvujtye c. munkacsomagot (könyv, munkafüzet, tanári kézikönyv, hang- és videoanyag) tervezik licencvásárlással esetleg adaptációval.

Az angolra a Hotline scrozat (könyvek, füzetek, hang- és videoanyag) megvásárlását tervezik. Az Oxford Univercity Press kiadó licenc kiadást nem vállal, de nagybani vásárlásnál árengedményt ad.

Hazai piacon található anyagok nélküli terv.

JEGYZET

- (1) Statisztikai Tájékoztató. Tudományszervezési és Informatikai Intézet Bp. 1980-1989. (A kötelezően két idegen nyelvet tanuló gimnazisták adataival együtt a 14-18 évesek kb. 60%-a tanult két idegen nyelvet, azaz az orosz mellett egy másikat is. A szakképzésben ez mintegy 30%-ot adott. A szakközépiskola I-IV. évfolyamán évente több, mint 100.000 gyermek csak orosz tanult. A szakmunkásképzésben – néhány szakma kivételével – semmiféle idegen nyelvet nem tanultak. A "nyelvtanulás" egyébként egy-két ún. nyelvigényes pályára készülőkől eltekintve, a legtöbb helyen csak heti 1,5-2 óra volt.)
- (2) Szépe György: Jegyzetek a nyelvi tervezésről és a nyelvpolitikáról. MTA Nyelvészeti tanulmányok XV..
- (3) Kétnyelvű oktatást ma már több, mint 15 szakközépiskola folytat, vagy kezdeményezett. Az összes magyar – idegen nyelvű intézmény száma majd félszáz. Azonban a magyar-idegen nyelvű tanulmányok mellett a magyar-nemzetiségi nyelvű szakképző iskolák tapasztalatait is fel kell tárni és a fejlesztést ez utóbbiak irányába is kell tágitani. Érthetetlen, hogy e jelentős világbanki projektben a hazai kisebbségek szakképzését egyetlen intézmény sem képviseli. A kétnyelvű iskoláztatás következtében megjelenő kiemelkedő eredmények mellett a tévutak is jelzik, hogy e terület felületes, dilettáns, periférikus kezelése súlyos zavarokat okozhat.
- (4) Bárdos Jenő: Nyelvoktatás: múlt és jelen. Magvető Kiadó, 1988.
- (5) Medgyes Péter: A nyelvpedagógiai irányzat alapkérdései. Kandidátusi ért.1987.
- (6) Nemzeti Alaptanterv 2. változat
- (7) Vári Péter: Cél és követelményrendszer. OOK, 1980.
- (8) Elvek: a kezdő nyelv heti óraszám 4-nél nem lehet kevesebb. Az első nyelv tanulására – a második nyelv belépését követően - minimálisan heti 2 óra szinttartás fordítandó. Heti három óránál kevesebbet csak később színtezendő vizsga letétele után lehet fordítani. Két nyelvet csak csoportbontásban lehet tanítani, az így kialakított csoportok létszámát az ideális 8-16 fő közelébe kell hozni. Második nyelvnek csak olyat szabad bevezetni, amelyet a tanuló az iskolában szervezett keretek között az V. (VI.) évben folytathat.
- (9) Ha a fakultatív nyelvvóra a heti négyet nem éri el, akkor új nyelvet nem tanácsos kezdeni. (A körülmények nyomása és a feltételek hiánya közepette felbecsülhetetlen pazarlás folyt a tanuló tanulmányi idejével az idegen nyelvek szempontjából. A rendelkezésre álló 12 tanévben hányszor kezdett egy gyermek új nyelvet? Hányszor kényszerült olyan nyelvet tanulni, amelyre várható élet és szakmai pályája során feltehetően nem lesz szüksége ezért nem is volt érdeklődő, sikeres? Hányan "tanultak" osztatlan osztályban heti 1-1,5-2 órában idegen nyelvet? stb.)
- (10) Dörnyei Zoltán: Az idegennyelv-tudás mérés, nyelvi tesztelés OPI 1987.
- (11) Javasoljuk, hogy pl. az érettségi vizsga meghatározott idegen nyelvi osztályzatához kössék a technikai oklevél kiadását.